

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE PORTANT CLASSEMENT COMME MONUMENT DE LA TOUR DE LA PREMIERE ENCEINTE DE LA VILLE DE BRUXELLES SISE 120 RUE DU MIDI A BRUXELLES.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 22 et 23;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 14 juillet 1994 décidant d'ouvrir la procédure de classement comme monument de la tour de la première enceinte de la Ville de Bruxelles sise 120 rue du Midi à Bruxelles,

Vu l'avis favorable du Collège des Bourgmestres et Echevins de la Ville de Bruxelles émis le 10 novembre 1994;

Vu l'avis de la Commission Royale des Monuments et des Sites émis le 18 janvier 1995;

Vu l'avis de l'Inspecteur des Finances émis le 20 janvier 1995;

Considérant que le propriétaire du bien n'a pas émis de remarques dans le délai prévu par l'article 20 de l'ordonnance du 4 mars 1993;

Sur proposition du Ministre de la Région de Bruxelles-Capitale ayant les Monuments et les Sites dans ses attributions,

Après en avoir délibéré,

ARRETE :

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING HOUDENDE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE TOREN VAN DE EERSTE STADSOMWALLING VAN BRUSSEL GELEGEN ZUIDSTRAAT 120 TE BRUSSEL.

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op de artikels 22 en 23;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14 juli 1994 beslissende opening van de procedure tot bescherming als monument van de toren van de eerste stadsomwalling van Brussel gelegen Zuidstraat 120 te Brussel;

Gelet op het gunstige advies van het College van Burgemeester en Schepenen van de Stad Brussel uitgebracht op 10 november 1994;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 18 januari 1995;

Gelet op het advies van de Inspecteur van Financiën uitgebracht op 20 januari 1995;

Overwegende dat de eigenaar van het goed geen opmerkingen heeft geuit binnen de termijn, opgelegd in artikel 20 van de ordonnantie van 4 maart 1993;

Op voordracht van de Minister van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

BESLUIT :

ARRETE :

Article 1:

Conformément aux dispositions des articles 22 et 23 de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, et en raison de sa valeur historique, précisée dans la notice annexée au présent arrêté, est classée comme monument la tour de la première enceinte de la Ville de Bruxelles sise 120 rue du Midi à Bruxelles, connue au cadastre de Bruxelles, 1ère division, section A, 1ère feuille, parcelles n°166 k³, 164 h et 158 b.

Article 2:

La zone de protection relative au monument décrit ci-dessus comprend les voiries, parties de voiries, ainsi que l'ensemble des parcelles ou parties de parcelles reprises dans le périmètre délimité sur le plan joint au présent arrêté.

Bruxelles, le 9/3/95.

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale.

Charles PICQUE.

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Logement, de l'Environnement, de la Conservation de la Nature, de la Politique de l'Eau et des Monuments et Sites.

Didier GOSUIN.

BESLUIT :

Artikel 1:

Overeenkomstig de bepalingen van de artikels 22 en 23 van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, en omwille van haar historische waarde, zoals nader bepaald in de nota bijgevoegd aan het besluit, wordt beschermd als monument de toren van de eerste stadsomwalling van Brussel gelegen Zuidstraat 120 te Brussel, bekend ten kadaster te Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 1ste blad, percelen nrs 166 k³, 164 h en 158 b.

Artikel 2:

De vrijwaringszone met betrekking tot het hierboven vermelde monument betreft de wegen, gedeelten van de wegen evenals het geheel van de percelen of gedeelten van de percelen opgenomen in de omtrek, afgebakend op het plan in bijlage van dit besluit.

Brussel, 9/3/95.

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering.

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Huisvesting, Leefmilieu, Natuurbehoud, Waterbeleid en Monumenten en Landschappen.

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

**BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK
GEWEST**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
PORTANT CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE LA TOUR DE LA
PREMIERE ENCEINTE DE LA VILLE
DE BRUXELLES SISE RUE DU MIDI 120
A BRUXELLES.

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOREN VAN DE
EERSTE STADSOMWALLING VAN
BRUSSEL GELEGEN ZUIDSTRAAT 120
TE BRUSSEL.

**DESCRIPTION SOMMAIRE ET
JUSTIFICATION DE L'INTERET
SELON L'ARTICLE 2 1° DE
L'ORDONNANCE DU 4 MARS 1993**

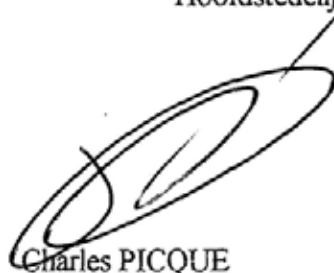
**BEKNOPTE BESCHRIJVING EN
MOTIVERING VAN HET BELANG
VOLGENS ARTIKEL 2 1° VAN DE
ORDONNANTIE VAN 4 MAART 1993.**

Vu pour être annexé à l'arrêté du
9/3/93.

Gezien om bij het besluit van 9/3/93
gevoegd te worden.

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering,

Charles PICQUE

Le Ministre du Gouvernement de la Région
de Bruxelles-Capitale, chargé du Logement,
de l'Environnement, de la Conservation de la
Nature, de la Politique de l'Eau et des
Monuments et des Sites.

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Huisvesting, Leefmilieu,
Natuurbehoud, Waterbeleid en Monumenten
en Landschappen.

Didier COSUIN.

CLASSEMENT

Titre: monument
Commune: Bruxelles
Dénomination: Tour de la première enceinte de Bruxelles
Adresse: 120 rue du Midi
Réf. cadastrale: Bruxelles, 1ère division, section A, 1ère feuille, parcelles n° 166 k³, 164 h et 158 b.

Description sommaire:

Les vestiges de la tour de la première enceinte de la ville de Bruxelles situés rue du Midi sont constitués, sous le niveau du ressaut de fondation, de la base de la tour et de la partie du mur d'enceinte proprement dit comprenant les arcades et les piles.

Les éléments conservés appartenant à l'élévation de la tour (au-dessus du ressaut de fondation) sont, eux, constitués de l'espace interne de la tour réutilisée comme cave (l'entrée de cette cave s'effectuait au travers d'une meurtrière agrandie), 5 à 6 assises de moellons appareillés conservés sous le mur mitoyen et une partie du parement et de la maçonnerie de l'arrière de la tour récupérés dans le mur du fond de la cave ouest du bâtiment du 15 rue des Moineaux.

La tour présente une épaisseur d'environ 2,35 mètres. Elle prend une forme de fer à cheval, se terminant par un angle droit. La hauteur totale des vestiges est d'environ 3,50 mètres.

Dans l'ancienne cage d'escaliers de l'immeuble 120 rue du Midi ont également été mis au jour quelques moellons correspondant au parement extérieur de la tour, ces moellons sont séparés du reste des vestiges par des poutrelles en béton.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier:

Intérêt historique:

Des vestiges de la première enceinte de Bruxelles, datée du début du XIIIème siècle, subsistent dans certaines constructions du centre-ville. A l'occasion de démolitions ou de travaux de rénovation, ces vestiges réapparaissent et permettent de préciser le tracé de cette enceinte. Leur nombre étant toutefois très réduit, leur conservation et leur protection s'impose au titre de témoin historique du tracé de la première enceinte de la ville de Bruxelles.

De cette première enceinte sont connus, dans le bas de la ville, la Tour Noire qui fut restaurée en 1888 à l'initiative du bourgmestre Charles Buls, un

morceau de mur et de tour dans la cave d'un café de la rue Sainte-Catherine, quelques fragments dans des constructions démolies du Vieux Marché aux Grains, quelques fragments de murs rue Van Artevelde 45 ainsi qu'une tour rue des Chartreux 42. Les vestiges les plus célèbres sont la tour Anneessens, et dans la continuation, le mur de la rue des Alexiens qui comporte une tour très bien conservée.

Les vestiges de la rue du Midi se situent parfaitement dans la prolongation du tracé de l'enceinte, peu avant la bifurcation de la petite île de la Senne, le long de l'actuelle Eglise du Bon Secours.

Cette tour de la rue du Midi est en fait une des quarante demi-tours appelées *propugnaculi* qui rythmaient l'enceinte, comme celle de la rue des Chartreux.

L'emplacement de ces vestiges peut être repéré sur certains plans anciens, notamment celui de Paul Combaz de 1888 situant les vestiges connus à l'époque de la première enceinte.

BESCHERMING

Titel:	Monument
Gemeente :	Brussel
Benaming:	Toren van de eerste stadsomwalling van Brussel
Adres:	Zuidstraat 120
Kadastrale gegevens:	1ste afdeling, sectie A, 1ste blad, percelen nr 166k3,158b en 164h

Beknopte beschrijving:

De overblijfselen van de toren van de eerste stadsomwalling van de stad Brussel gelegen in de Zuidstraat zijn, onder het niveau van de uitsprong van de fundering samengesteld uit de voet van de toren en uit het gedeelte van de wal als dusdanig dat de bogen en de pijlers omvat.

De bewaarde elementen die deel uitmaakten van de opstand van de toren (boven de uitsprong van de fundering) worden van hun kant gevormd door de binnenruimte van de toren die opnieuw gebruikt wordt als kelder (de toegang tot deze kelder gebeurde via een vergroot schietgat), 5 tot 6 stroken in verband gezette breuksteen bewaard onder de gemeenschappelijke muur en een deel van de muurbedekking en van het metselwerk van de achterkant van de toren die gerecupereerd werd in de oostelijke keldermuur van het gebouw op het nummer 15 van de Mussenstraat.

De toren heeft een dikte van ongeveer 2,35 meter. Hij is hoefijzervormig en eindigt op een rechte hoek. De totale hoogte van de overblijfselen is ongeveer 3,50 meter.

In het voormalige trappenhuis van het gebouw op het nummer 120 van de Zuidstraat werden eveneens enkele oude stroken breuksteen blootgelegd die overeenstemmen met de buitenste muurbedekking van de toren, deze breukstenen zijn gescheiden van de rest van de overblijfselen door betonnen balken.

Belang van het monument volgens artikel 2, paragraaf 1, bepaald in de Ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed.

Historische waarde:

De overblijfselen van de eerste stadsomwalling van Brussel, daterend uit het begin van de XIIIde eeuw bestaan nog in bepaalde constructies van het stadcentrum. Ter gelegenheid van de slopings- of vernieuwingswerken werden deze overblijfselen blootgelegd en lieten toe het juiste tracé van deze ringmuur te bepalen. Aangezien hun aantal zeer beperkt was, is hun bewaring en bescherming uiterst belangrijk.

in het kader van historische getuige van het tracé van de eerste stadsomwalling van de stad Brussel.

Van deze eerste stadswal zijn in het lager stadsgedeelte volgende elementen gekend, de Zwarte Toren, die in 1888 op initiatief van Burgemeester Charles Buls werd gerestaureerd, een stuk muur en toren in de kelder van een café in de Sint-Katelijnestraat, enkele fragmenten in de gesloopte constructies van de Oude Graanmarkt en enkele fragmenten van een muur in de Van Arteveldestraat 45 evenals een toren op nummer 42 van de Kartuizersstraat. De meest gekende overblijfselen zijn de Anneesenstoren en in het verlengde de muur van de Cellebroersstraat die een nog zeer goed bewaarde toren heeft.

De overblijfselen van de Zuidstraat liggen perfect in het verlengde van het tracé van de wal, een klein beetje voor de splitsing van het kleine Zenne-eiland, langs de huidige Onze-Lieve-Vrouw-Bijstandskerk.

Deze toren van de Zuidstraat is in feite een van de veertig halve torens *propugnaculi* genoemd, die de stadsomwalling ritmeerden, zoals deze van de Kartuizersstraat.

De plaats van deze overblijfselen kan teruggevonden worden op bepaalde plannen, ondermeer dit van Paul Combaz uit 1888 die de gekende overblijfselen, ten tijde van de eerste stadswalling lokaliseert.

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

**BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK
GEWEST**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
PORTANT CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE LA TOUR DE LA
PREMIERE ENCEINTE DE LA VILLE
DE BRUXELLES SISE RUE DU MIDI 120
A BRUXELLES.

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOREN VAN DE
EERSTE STADSOMWALLING VAN
BRUSSEL GELEGEN ZUIDSTRAAT 120
TE BRUSSEL.

**DELIMITATION DE LA ZONE DE
PROTECTION**

**AFBAKENING VAN DE
VRIJWARINGSZONE**

Vu pour être annexé à l'arrêté du
9/3/95.

Gezien om bij het besluit van 9/3/95
gevoegd te worden.

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale,

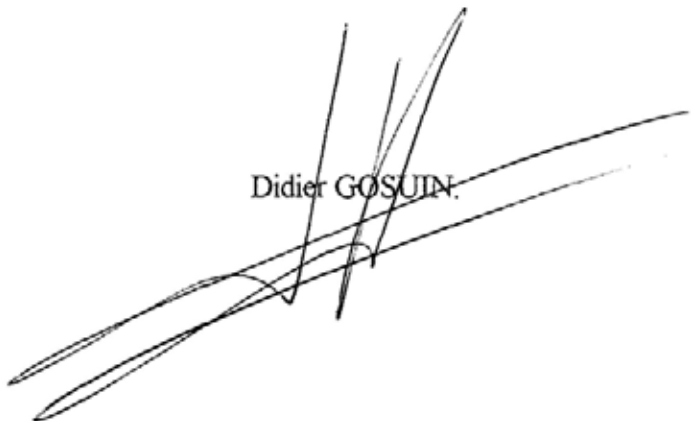
De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering,

Charles PICQUE

Le Ministre du Gouvernement de la Région
de Bruxelles-Capitale, chargé du Logement,
de l'Environnement, de la Conservation de la
Nature, de la Politique de l'Eau et des
Monuments et des Sites.

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Huisvesting, Leefmilieu,
Natuurbehoud, Waterbeleid en Monumenten
en Landschappen.

Didier GOSUIN.

... de la tour de la première enceinte
 de la ville de Bruxelles dite 120
 rue du Midi à Bruxelles -
 1ère division, section A, 1ère feuille
 parcelles n° 166 b³, 164 u et 158 b.

- Objet du classement
Te beschermen
- Zone de détail
Onmiddellijke nabijheid
- Zone d'ensemble
Geheel
- = zone légale de protection
Omgeving
- = wettelijke vrijwaringszone

Bruss
Rivier

